

Nr 27.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om undantag för medborgare i våra nordiska grannländer från de för utlänning gällande föreskrifterna angående vistelse inom skyddsområde.

Första lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 49 i första kammaren av herr *Bengtson* samt nr 54 i andra kammaren av herr *Ericsson* i Näs. I motionerna, vilka äro likalydande, hemställes, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att medborgare i Danmark, Finland, Island och Norge måtte undantagas från de för utlänning gällande föreskrifterna angående vistelse inom skyddsområde».

Beträffande motiveringen för motionärernas hemställan får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till motionerna.

Gällande bestämmelser.

Förutom de bestämmelser om utlännings rätt att vistas här i riket som finnas i utlänningslagen den 15 juni 1945 gäller alltjämt *kungörelsen den 12 januari 1939 angående särskilda villkor för utlännings vistelse inom skyddsområde för fästning eller motsvarande försvarsanläggning samt för utlännings tillträde till etablissement vid försvarsväsendet m. m.*

Enligt kungörelsens 1 § fastställer Konungen i kommandoväg för befästning visst befästningsområde och för fästning eller motsvarande försvarsanläggning, där så finnes erforderligt, ett eller flera skyddsområden utanför befästningsområde.

Utlänning äger jämlikt 2 § icke inkomma inom befästningsområde och må icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd bosätta sig inom skyddsområde. Vidare må utlänning tillfälligt vistas inom skyddsområde endast på de villkor, varom stadgas i kungörelsens 2 kap. Någon skillnad göres ej mellan medborgare i övriga nordiska länder och andra utlänningar.

I särskilda kungörelser har Kungl. Maj:t bestämt vilka områden som äro skyddsområden. För närvarande finnas nio skyddsområden, nämligen Kalix, Bodens, Sundsvalls och Gävle skyddsområden samt skyddsområden för Hemsö, Stockholms, Blekinge, Göteborgs och Gotlands kustartilleriförsvar.

Bodens skyddsområde omfattar bl. a. Bodens stad och Luleå stad. I Gävle skyddsområde ingår bl. a. vissa delar av Gävle stad, Furuviksområdet dock undantaget. Skyddsområdena för Stockholms kustartilleriförsvar omfatta

stora delar av Stockholms skärgård. Till skyddsområdena för Blekinge kustartilleriförsvar hör bl. a. hela Karlskrona stad samt delar av Ronneby stad. Skyddsområdena för Göteborgs kustartilleriförsvar omfatta vissa perifera delar av Göteborgs stad.

Enligt 8 § förstnämnda kungörelse bestämmer kommandant (försvarsområdesbefälhavare, kustartilleriförsvarschef) en eller flera platser, där utlänning, utan särskilt tillstånd må tillfälligt vistas, varje gång under högst så lång tid, att hans vistande inom skyddsområdet, färden till och från vistelseplatsen inberäknad, omfattar tjugufyra timmar. Kommandanten äger, när så finnes kunna ske, utsträcka denna tid till att omfatta högst sjuttiofyra timmar. Som vistelseplats skall företrädesvis utses stad, stationssamhälle eller eljest större ort med hotell- eller pensionatrörelse ävensom större sportstuge- eller villaområde, jämte angränsande terräng- eller vattenområden. Önskar utlänning vistas inom skyddsområde, antingen å nyssnämnd vistelseplats eller annorstädes under längre tid må kommandanten, när skäl därtill äro, skriftligen meddela tillstånd därtill, dock högst för en tid av nittio dagar i följd räknat från utlänningens ankomst till skyddsområdet.

Kommandanten äger meddela de närmare föreskrifter, som må finnas erforderliga för vistelsen. Utlänning må icke övernatta annat än i bostadsbyggnad eller å järnvägståg eller fartyg i trafik, där ej kommandanten för visst fall annorlunda medgiver. Önskar utlänning vistas inom skyddsområde utöver nittio dagar i följd utan att bosätta sig där, skall detta i varje fall vara beroende på särskild prövning av Konungen i kommandoväg.

Jämlikt 7 § må utlänning icke färdas vare sig å andra kommunikationsleder än av Konungen bestämda eller å gångstigar eller i terräng, där ej kommandanten för visst fall sådant medgiver. Konungen bestämmer i kommandoväg de vägar och vattenfarleder inom skyddsområde, vilka må begagnas av utlänning. För närvarande återfinnas bestämmelser härom i en den 19 november 1952 utfärdad generalorder, nr 3678.

Enligt 13 § utlänningskungörelsen äro danska, finska och norska medborgare, som ankommit till riket direkt från Danmark, Finland och Norge, befriade från skyldigheten att vid ankomsten till och uppehåll i riket vara försedda med pass eller annan legitimationshandling, såframt det icke är fråga om uppehåll, för vilket uppehållstillstånd kräves. — I 2 § av 1939 års kungörelse stadgas, att ändå att utlänning icke enligt utlänningslagen och med stöd därav utfärdad författning är skyldig att inneha legitimationshandling, skall han vid uppehåll inom skyddsområde vara försedd med pass eller annan handling, med vilken han kan tillförlitligen legitimera sig.

Beträffande anmälan om utländsk resandes ankomst samt anmälan om upplåtelse av bostad eller annat utrymme eller om tillträde av arbetsanställning ävensom anmälan om utlännings avflyttning från bostaden eller om frånträde av arbetsanställning gäller enligt 9 § i sistnämnda kungörelse vad därom är särskilt stadgat i utlänningskungörelsen och stadgan angående hotell- och pensionatrörelse.

Enligt 10 § må kommandant i särskilda fall bevilja svensk medborgare,

som — utan att driva sådan rörelse varom förmäles i stadgan angående hotell- och pensionatrörelse — inom skyddsområde bebor egen eller arrenderad fastighet eller för egen räkning förhyr bostadslägenhet, tillstånd för högst ett kalenderår i sänder att därstädes mottaga utlänning som gäst, varje gång under högst så lång tid att utlänningens vistelse inom skyddsområdet, färden till och från fastigheten eller bostadslägenheten inberäknad, omfattar sjuttiotvå timmar. Den som erhållit tillstånd skall vid varje tillfälle, då besök väntas av utlänning, göra amälan härom till kommandanten. Utlänning som sålunda anmälts äger under ovan angiven tid vistas inom skyddsområdet utan särskilt tillstånd av kommandanten.

Uraktlåtenhet att ställa sig till efterrättelse vad i förevarande kungörelse eller med stöd därav blivit föreskrivet medför enligt 16 § straffansvar.

Överbefälhavaren har i skrivelse den 15 juli 1952 till försvarsområdesbefälhavare m. fl. givit vissa direktiv angående beviljande av tillstånd för utlänning att vistas inom skyddsområde. Enligt skrivelsen bör såsom bärande skäl för vistelse inom skyddsområde i begränsad omfattning räknas den omständigheten att vederbörande är dansk, finsk eller norsk medborgare, då fråga är om allmännyttigt eller liknande uppdrag, där svensk arbetskraft icke kan erhållas och arbetsgivaren är väl känd av myndigheterna. Vidare anges som bärande skäl bl. a. att i arbete medfölja svensk familj, deltagande i konferens av allmännyttigt eller liknande karaktär, kortvarigt besök hos nära släkting och kortvarigt besök hos svensk medborgare, som är väl känd av myndigheterna, därest besöket kan bedömas vara av särskild betydelse för besöksmottagaren eller för det allmänna.

Motionerna.

Efter en kortfattad redogörelse för gällande bestämmelser anföres i motionerna bl. a. följande.

I många fall är det t. ex. inte möjligt för en person tillhörande något av våra nordiska grannfolk att utan att göra sig skyldig till lagöverträdelse efterkomma en väns inbjudan att besöka honom t. ex. på hans sommarställe i Stockholms skärgård under ett veckoslut.

Med hänsyn till rikets säkerhet måste självfallet ganska stränga bestämmelser upprätthållas vad avser utlännings tillträde till ur försvarets synpunkt känsliga områden. Emellertid synes det uppenbart att man härvidlag bör göra skillnad mellan medborgare i de nordiska länderna och övriga utlänningar. Det finns inte anledning antaga att spioner, sabotörer och liknande element är förhållandevis talrikare bland nordiska medborgare som uppehåller sig i vårt land än bland vårt eget lands medborgare. Det finns under sådana omständigheter inte anledning att upprätthålla strängare regler för övriga nordbor än för svenskarna själva i förevarande hänseende. Om man inte är beredd att gå så långt — vilket synes kunna ske utan större risk — bör ändå nu gällande föreskrifter om vistelse inom skyddsområde avsevärt uppmjukas i vad de avser medborgare i övriga nordiska länder.

Yttranden.

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionerna från överbefälhavaren och statspolisintendenten samt från länsstyrelserna i Stockholms, Blekinge, Göteborgs och Bohus samt Norrbottens län. Länsstyrelsen i Stockholms län har bifogat yttranden av cheferna för Ostkustens marindistrikt och Stockholms kustartilleriförsvaret samt landsfogden i länet, länsstyrelsen i Blekinge län yttranden av poliskammaren i Karlskrona och chefen för Blekinge kustartilleriförsvaret samt länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län av chefen för Göteborgs kustartilleriförsvaret, landsfogden i länet, poliskammaren i Göteborg och landsfiskalen i Hisings distrikt. Slutligen har länsstyrelsen i Norrbottens län bifogat yttrande av landsfogden i länet.

Av remissinstanserna ha länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, landsfogden i samma län, poliskammaren i Göteborg, landsfiskalen i Hisings distrikt och poliskammaren i Karlskrona tillstyrkt motionerna. Härjämte har länsstyrelsen i Blekinge län uttalat sin anslutning till vad motionärerna föreslagit.

Överbefälhavaren har icke kunnat biträda motionerna och statspolisintendenten, länsstyrelsen i Norrbottens län, landsfogden i samma län, chefen för Ostkustens marindistrikt samt cheferna för Göteborgs och Blekinge kustartilleriförsvaret avstyrka bifall till motionerna. Flera av dessa instanser föreslå dock, att de tillståndsbeviljande myndigheterna tilläggas större möjligheter att tillmötesgå framställningar från övriga nordbor eller att tillämpningen av gällande bestämmelser göres mindre restriktiv.

Länsstyrelsen i Stockholms län anser, att motionerna icke böra föranleda annan åtgärd än att önskvärdheten av att gällande bestämmelser tillämpas på ett liberalt och smidigt sätt framhålles för vederbörande. Landsfogden i länet anser sig endast kunna tillstyrka en uppmjukning av bestämmelserna.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har hänvisat till att samtliga de polismyndigheter, som ha att övervaka efterlevnaden av gällande föreskrifter angående utlänningars vistelse inom Göteborgs kustartilleriförsvares skyddsområde, uttalat sig i samma riktning som motionärerna.

Landsfogden i Göteborgs och Bohus län anför.

Skyddet av de direkta militära anläggningarna inom skyddsområdet är givetvis en angelägenhet av största vikt. Däremot framstår tillträdesförbudet vad det avser skyddsområdet i övrigt såsom mindre betydelsefullt. I detta sammanhang synes mig böra beaktas de svårigheter som resa sig vid kontrollen av förbudets åttlydnad. Då härtill kommer att viktiga enskilda intressen ofta avsevärt kränkas — jag syftar här framför allt på de besvärigheter, som vållas yrkesfiskare från de nordiska länderna, vilka i sin gärning nödgas anlöpa hamn inom området liksom å personer från dessa länder, vilka eljest under utövande av sitt yrke måste uppehålla sig inom sagda område — finner jag i likhet med motionärerna att en uppmjukning av ifrågavarande bestämmelser är påkallad. Visserligen kan jag icke ansluta mig till dessas påstående, att man härvidlag med hänsyn till presumerad större eller mindre pålitlighet bör göra skillnad emellan medborgare i de nordiska länderna och övriga utlänningar. Då emellertid det interskandinaviska sam-

arbetet alltmer tenderar till att i skilda hänseenden jämställa invånarna i de nordiska länderna, anser jag, sedan passvånget numera avskaffats för danskar, norrmän och finnar, det vara mest fördriktigt, att dessa jämväl vid vistelse inom ifrågavarande område få intaga samma ställning som svenskar. Att isländarna i detta avseende böra få åtnjuta samma förmån synes mig lämpligt. Jag förutsätter att motionerna icke ävande hävandet av bestämmelsen i 2 § 2 mom. 3 stycket i kungl. kungörelsen den 12 januari 1939 angående särskilda villkor för utlännings vistelse inom skyddsområde m. m. enär den här stadgade skyldigheten att inneha legitimationshandling synes mig erforderlig för att möjliggöra den kontroll, som i det särskilda fallet kan vara påkallad.

Länsstyrelsen anser i motsats till landsfogden, att eftersom nordbor resa och vistas utan pass på skandinaviskt område, inga andra legitimationsbestämmelser böra meddelas för nordbor än de som gälla för landets medborgare.

Poliskammaren i Göteborg har åberopat innehållet i en skrivelse från kriminalpolisintendenten, i vilken anföres bl. a. att gällande bestämmelser varit mera ägnade att medföra olägenheter för lojala personer än hinder för illegal verksamhet och att övriga nordbor i förevarande hänseende helt böra likställas med svenska medborgare.

Landsfiskalen i Hisings distrikt anser, att nordiska medborgare böra undantagas från de för utläningar gällande föreskrifterna angående vistelse inom skyddsområde med hänsyn till den passfrihet för nordbor som infördes sommaren 1952 och det fortsatta arbete som bedrivs av den nordiska parlamentariska kommittén rörande upphävandet av bestämmelserna om uppehållstillstånd för nordbor.

Länsstyrelsen i Blekinge län anger i sitt yttrande till en början, att länsstyrelsen inhämtat yttrande från poliskammaren i Karlskrona och chefen för Blekinge kustartilleriförsvaret samt anför vidare följande.

Poliskammaren har, efter hörande av kriminalkommisarierna, i sitt yttrande tillstyrkt bifall till vad motionärerna föreslagit. Dock har poliskammaren ifrågasatt, huruvida icke undantaget borde gälla endast så länge fredliga förhållanden rådde.

Chefen för Blekinge kustartilleriförsvaret har i sitt yttrande ansett en uppmjukning av ifrågavarande bestämmelser böra kunna ske så till vida, att tillämpningen av bestämmelserna gjordes mindre restriktivt beträffande de nordiska medborgarna. Tillika har i yttrande uttalats, att en dylik uppmjukning emellertid borde i minst lika hög grad gälla amerikanska medborgare, som vore födda i Sverige och önskade besöka släktingar eller gamla bekanta i sitt hemland eller på sin ålderdom återkomme till hemlandet.

För egen del vill länsstyrelsen uttala sin anslutning till vad motionärerna föreslagit, i synnerhet som de myndigheter, som hava den närmaste tillsynen å efterlevnaden av gällande bestämmelser om utlännings vistelse inom skyddsområdet för Blekinge kustartilleriförsvaret, i sina till länsstyrelsen avgivna yttranden över motionerna ställt sig positiva till desamma. En uppmjukning av de gällande bestämmelserna, på sätt föreslagits, får också betraktas såsom ett led i de nu aktuella strävandena att åvägabringa en friare samfärdsel de nordiska länderna och folken emellan.

I anslutning till vad poliskammaren anför i sitt yttrande anser länssty-

relsen, att här ifrågavarande undantag för de nordiska medborgarna lämp-
ligen icke bör gälla under tid, då riket befinner sig i krig eller krigsfara.

Länstyrelsen ställer sig tveksam till chefens för Blekinge kustartilleriför-
svar uttalande angående uppmjukning av bestämmelserna även såvitt de-
samma avse svensk-amerikanare. Därest en dylik uppmjukning skulle anses
tillräddig, borde densamma enligt länstyrelsens mening omfatta över huvud
taget alla utläningar — och sålunda ej blott amerikanska medborgare —
som förut ägt svenskt medborgarskap.

Överbefälhavaren yttrar, sedan han redogjort för motionärernas uppfatt-
ning, följande.

I och för sig torde intet vara att erinra mot en sådan uppfattning. En
viss differentiering sker emellertid även i tillämpningen. I mina direktiv
till försvarsområdesbefälhavare m. fl. för att åstadkomma en likartad hand-
läggning, då det gäller att pröva ärenden om utlännings vistelse inom
skyddsområde, har jag sålunda uppställt mindre restriktiva regler beträf-
fande medborgare från de nordiska länderna än i fråga om andra länders
medborgare.

Det av motionärerna anförda exemplet, att det med nuvarande bestäm-
melser icke skulle vara möjligt för en person tillhörande något av våra
nordiska grannfolk att, utan att göra sig skyldig till lagöverträdelse, efter-
komma en väns inbjudan att besöka honom, t. ex. på hans sommarboställe
i Stockholms skärgård under ett veckoslut, är missvisande. Ett sådant be-
sök kan, om besöket är av särskild betydelse för besöksmottagaren, med
nuvarande bestämmelser i allmänhet komma till stånd efter hänvändelse
till vederbörande försvarsområdesbefälhavare.

Motionärernas uppfattning, att det ej finns någon anledning anta, att
spioner, sabotörer och liknande element skulle vara förhållandevis mera tal-
rika bland nordiska medborgare som uppehålla sig i vårt land än bland vårt
 eget lands medborgare, torde i och för sig ej kunna motsägas. Man får
 emellertid icke bortse från det faktum, att en svensk medborgare i regel
 är bättre känd av både myndigheterna och allmänheten och således lättare
 kan kontrolleras än en utländsk medborgare som tillfälligt vistas inom ett
 skyddsområde. Att helt undanta nordiska medborgare från de för utlän-
 ning gällande föreskrifterna angående vistelse inom skyddsområde skulle
 även försvåra övervakningen och kontrollen av främlingar i allmänhet inom
 dessa områden. Den ifrågasatta anordningen skulle därjämte kunna utnytt-
 jas av främmande makter genom att som agenter begagna sig av illojala
 medborgare från våra nordiska grannländer.

Det torde i detta sammanhang vidare böra erinras om att sedan pass-
 tvånget mellan de nordiska länderna upphört, svårigheterna för vederbö-
 rande säkerhetsorgan att följa redan förut kända, illegalt arbetande per-
 soners förehavanden avsevärt ökat. Möjligheter att kontrollera att dylika
 personer ej uppehålla sig inom skyddsområde föreligga endast vid ett bi-
 behållande av nu gällande bestämmelser.

Med hänsyn till vad ovan anförts kan jag icke biträda den ifrågasatta
 uppmjukningen av nu gällande bestämmelser ifråga om utlännings vistel-
 se inom skyddsområde.

Statspolisintendenten anför.

Det finns anledning till erinringar mot vad motionärerna anför. Dels
 måste det vara vilseledande att jämföra den bofasta befolkningen i vårt
 land med de skiftande kategorier medborgare från andra länder, vilka mer

eller mindre stadigvarande av olika anledningar vistas här. Dels torde förutsättningarna för att bedöma den relativa förekomsten av opålitliga element bland de nordiska folken ställa sig olika mellan dessa länder inbördes med hänsyn till deras olika inrikes- och utrikespolitiska förutsättningar. Dels torde vad beträffar svenska medborgare samhörigheten med det egna landet i och för sig grunda en viss trygghetskänsla som, med allt erkännande åt den vänskapliga inställningen med grannfolken icke kan anses lika berättigad vad beträffar dessa våra grannar. Den viktigaste erinran mot det av motionärerna anförda påståendet synes emellertid ligga däri att, medan medborgarna i det egna landet äro i stort sett kända för myndigheterna och åtminstone på längre sikt kunna någorlunda tillförlitligt bedömas med hänsyn till sin medborgerliga inställning och pålitlighet, vet man beträffande besökandena från grannländerna ingenting om vad dessa personer gå för, och man måste således, intill dess man här genom egna undersökningar kunnat vinna en någorlunda hållbar uppfattning om vederbörande, åtminstone tillsvidare räkna med möjligheterna att de kunna vara opålitliga.

Det synes böra framhållas att den genom de interparlamentariska nordiska strävandena aktuella tendensen att jämställa de nordiska medborgarna inbördes i respektive länder icke följdriktigt hör leda till att man också släpper efter på de säkerhetsföreskrifter som här äro ifråga. I stället kan med fog hävdas att endast fullt effektiva säkerhetsföreskrifter, sådana som motionärerna avse, kunna möjliggöra sådana stora eftergifter i övrigt beträffande utlänningskontrollen i landet, som nyligen skett och som ytterligare planeras. I detta sammanhang bör understrykas dels att uppdelandet av utlänningar i olika mer eller mindre prioriterade grupper är ägnat att skapa förvirring bland allmänheten och att undergräva den effektiva efterlevnaden av de strängare regler, som gälla för vissa utlänningar, dels att bland utlänningar, som tala finska och övriga nordiska språk, kunna dölja sig en mångfald medborgare i andra länder, vilka genom sina språkliga förutsättningar kunna undandra sig de misstankar, som eljest skulle komma att riktas mot dem.

Beträffande verkningarna av ett eventuellt bifall till motionärernas framställning vill jag framhålla följande.

Det väsentliga syftet med inrättandet av militära skyddsområden torde ha varit att hålla obehöriga på avstånd från försvarsanläggningar av skilda slag. Genom de generellt verkande förbuden för utlänningar att, utan i särskild ordning utverkat tillstånd, uppehålla sig i skyddsområdena har man vunnit den fördelen att kunna avvisa en utlänning från närheten av skyddsföremålen utan att detta ingripande behövt uppfattas som för utlännen diskriminerande och utan att till utlännen behövt lämnas annan förklaring till ingripandet än en hänvisning till gällande fridlysningsbestämmelser. Om man undantog den allra största delen av utlänningar i vårt land, nämligen medborgare i de nordiska länderna, från detta vistelseförbud skulle det innebära, att antalet för tillsynsmyndigheterna okända personer inom skyddsområdena avsevärt kommer att ökas och att ett avvisande av eller annat ingripande mot dessa personer icke skulle kunna ske utan att detta måste uppfattas såsom för utlännen kränkande och ställa tillsynsmyndigheterna inför skyldigheten att redovisa de ofta vaga misstankar, som höra föranleda ingripande. Det ligger i sakens natur att härav skulle framtvingas ökad försiktighetsmått från de militära- och polisiära myndigheternas sida. För de förras vidkommande kan man tänka sig en utvidgning av de områden omkring försvarsanläggningarna, till vilka tillträde förbjudits även för svenska medborgare. Uppenbarligen skulle härav kunna för-

anledas avsevärda praktiska besvärligheter för den bofasta befolkningen på dessa orter. För polismyndigheternas del, liksom ock för militära myndigheterna, finge man förutsätta en betydande skärpning av bevakningen, vilken torde komma att draga dryga kostnader.

Mot vidmakthållande av förbud och säkerhetsföreskrifter brukar ofta anföras svårigheten att kontrollera förbudens efterlevnad. Synpunkten är i och för sig riktig och principiellt bör man icke införa kontrollföreskrifter, som icke effektivt kunna upprätthållas. Man får dock icke ställa alltför höga anspråk härvidlag. Man får i sammanhanget icke glömma de mycket betydelsefulla preventiva verkningarna av att förbuden finnas till. Åsidosättandet av förbuden skapar också omkring den felande en situation, som möjliggör ett effektivare handlande från de kontrollerande myndigheternas sida.

Man bör göra klart för sig, om de nuvarande bestämmelserna medföra sådana olägenheter, att de överhuvudtaget böra ställas upp mot riskerna för försvaret. Alla lojala intressen kunna på ett rimligt sätt tillgodoses genom de vistelsetillstånd som kunna beviljas enligt kungörelsen. Även i det av motionärerna åsyftade fallet kan tillstånd säkerligen i de allra flesta fall erhållas, om framställning göres i så god tid att den skäligen hinner behandlas.

Till sist anser jag mig böra erinra om att passfriheten för nordbor medfört, att dessa ej längre äro skyldiga att kunna legitimera sig, även om utlänningslagen i sin alltjämt gällande lydelse föreskriver skyldighet för utlänningar att vid anfordran lämna uppgifter om sig själva. Legitimations tvång torde under alla omständigheter böra uppställas som minimikrav för utlännings rätt att uppehålla sig i militärt skyddsområde.

Under åberopande av vad som anförts får jag avstyrka bifall till motionen.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har förklarat sig instämma i de synpunkter landsfogden i länet framfört i infortrat yttrande och avstyrker begärda lättnader i vad avser inom Norrbottens län belägna skyddsområden.

Landsfogden i Norrbottens län framhåller bl. a. följande.

Motionärerna ha till stöd för det väckta förslaget utgått ifrån, att det icke finnes »anledning antaga, att spioner, sabotörer och liknande element äro förhållandevis talrikare bland nordiska medborgare, som uppehålla sig i vårt land, än bland vårt lands egna medborgare». Jag kan emellertid icke dela denna uppfattning. Bland medborgare från de nordiska länderna, som vistas i Sverige, och framför allt bland sådana, som söka sig till militärt viktiga områden, måste man för närvarande enligt min mening tyvärr räkna med ett proportionsvis betydligt större antal illegalt verksamma än bland svenska medborgare. Erfarenheterna — icke minst från de båda skyddsområdena i Norrbottens län — ha klart visat, att spionaget ingalunda upphört efter andra världskrigets slut. Medborgare från våra grannländer ha på grund av språkförhållandena och svenskarnas välvilliga inställning till grannfolken otvivelaktigt betydligt lättare än andra utlänningar att här i Sverige bedriva illegal verksamhet utan att väcka misstankar. Det torde också förhållas sig så att utländska uppdragsgivare för spioneri och annan illegal verksamhet i vårt land, i den mån svenskar icke kunnat anlitas, företrädesvis engagerat medborgare från våra grannländer. Beaktas må också att i våra grannländer finnes tillgång till personer, som under krigsåren fått specialutbildning i spioneri- och sabotageverksamhet och förvärvat praktisk erfarenhet därav. För de svenska myndigheterna är det i regel obekant, i vil-

ken mån de i grannländerna värvade agenterna hysa sympati för viss ideologi eller visst land. På grund därav ha de lättare att undgå misstankar än många svenskar, vilkas opålitlighet i medborgerligt hänseende ofta är väl känd. Agenterna från grannländerna ha därjämte den fördelen, att de utan uppmärksamhet kunna avgiva rapporter till sina uppdragsgivare under kortare besök i hemlandet. De svenska myndigheternas möjligheter att upp-daga deras illegala verksamhet blir under sådana förhållanden ofta mycket begränsade.

De nuvarande synnerligen liberala reglerna för nordiska medborgares intrasa och vistelse i riket i allmänhet synas mig väl motivera att sådana medborgare icke utan tillstånd och särskild kontroll av identiteten få tillåtelse att vistas inom skyddsområde. Det är, såsom exempel, känt att i Finland vistas ett betydande antal finsktalande ryska medborgare, som mycket väl kunna tagas för finska medborgare och gälla för sådana under vistelse här i Sverige.

En okontrollerad och fri bosättning inom skyddsområdena av medborgare från de nordiska länderna kan vidare innebära en icke obetydlig fara för den militära beredskapen inom skyddsområdena. Där bosatta eller dit för ändamålet tillfälligt utsända medborgare från de nordiska länderna skulle i samband med ett plötsligt krigsutbrott genom sabotageaktioner och kupp-företag lätt kunna störa och försvåra mobilisering och andra försvarsåtgärder, varigenom obotliga skador kunde tillfogas vårt försvar.

Man torde kunna förvänta, att lojala medborgare från de nordiska länderna villigt underkasta sig det förhållandevis ringa besvär, som ansökan om vistelsetillstånd inom skyddsområde innebär. Handläggningen av dessa ansökningar sker, här i länet, i genomsnitt på en tid av 4 dagar och i brådskande fall meddelas underhandsbeslut per telefon samma dag som ansökan göres. Gällande tillämpningsbestämmelser ge rum för en tillståndsgivning, som under nu rådande förhållanden kan betecknas som liberal. Nuvarande förhållanden medgiva för övrigt en följsam anpassning till det aktuella läget. Ur beredskapssynpunkt torde det vara av betydelse, att utlänningars rätt till vistelse inom skyddsområde kan regleras utan den tids-spillan, som alltid måste vara förenad med en författningsändring.

Med hänsyn härtill ser jag mig, trots full uppskattning av motionärernas syfte att främja och underlätta det internordiska samarbetet, nödsakad med bestämdhet avstyrka förslaget om att medborgare i de nordiska länderna skulle undantagas från de för utlänning gällande föreskrifterna angående vistelse inom skyddsområde.

Chefen för Ostkustens marindistrikt anför.

Enär det ur försvarssynpunkt är av betydande intresse att landets olika försvarsanläggningars konstruktion och belägenhet hemlighållas för främmande makter, är det nödvändigt att dessa på bästa möjliga sätt skyddas från insyn av obehöriga. Ett led i detta är tillskapandet av skyddsområdena med förbud för utlänningar att vistas inom dessa. Genom att ge vissa utlänningar rätt att vistas inom dessa områden, fränhänder man sig i hög grad möjligheten att kontrollera dessa människors förhållanden. Ur säkerhets-synpunkt är det önskvärt att *endast den personal*, som för sin tjänst behö-ver ha kännedom om försvarsanläggningar m. m. inom skyddsområde, äger tillträde till detta. Av naturliga skäl är detta emellertid omöjligt, enär svenska medborgares rätt att vistas i det egna landet ej kan inskränkas på sådant sätt. Skyddsområden måste nämligen, för att ej genom sin blotta

existens ange var en försvarsanläggning finnes, ges en förhållandevis stor omfattning. Genom vistelseförbudet inom skyddsområde för utlänningar har man dock kunnat minska det antal människor, som lagligen kunna vistas inom området, vilket ur principiell synpunkt är riktigt.

Att vissa olägenheter kunna uppstå genom omtalat förbud är riktigt, men torde dessa kunna minskas på annat sätt än genom upphävandet av tillträdesförbudet t. ex. genom föreskrifter, som medge den övervakande myndigheten rätt, att när så är motiverat, göra undantag från förbudet. Vid utformandet av dessa föreskrifter kunna medborgare i våra nordiska grannländer ges en gynnad ställning. Genom ett sådant förfarings sätt medger man möjlighet till besök inom skyddsområde för personer i rätta ärenden, utan att fränhända sig kontrollen över området.

Med anledning av vad ovan anförts får jag därför avstyrka bifall till motionen och i stället förorda eliminerandet av i motionen omtalade olägenheter genom utfärdandet genom ÖB försorg av föreskrifter, som medge att ändamålet med motionen uppnås.

Chefen för Stockholms kustartilleriförsvar yttrar bl. a. följande.

Skyddsområdena äro till för att förhindra utlännings insyn i för försvaret viktiga områden, som i regel försetts med permanenta befästningsanläggningar. De måste givas en relativt stor sammanhängande utsträckning emedan eljest skyddsområdena skulle komma att offentligen omtala viktiga befästningars belägenhet. Härigenom bliva skyddsområdena otvivelaktigt en belastning för det normala fredslivet bl. a. på sätt som antydast i motionen. Att i görlig mån minska denna belastning synes riktigt.

Borttagande av skyddsområdena kan emellertid icke ske, enär det då skulle bliva en fullt laglig gärning att utlänning vistades i viktiga befästningars närhet för att dem utspionera, vilket även om skadan av spionaget icke värderas så högt som allmänt brukas, likväl framkallar folkpsykologiska reaktioner av understundom våldsam omfattning vilka — ehuru i sig själva bevis på hälsa — dock kunna hava mycket skadliga verkningar.

Från skyddsområden kan naturligen svenska medborgare icke utestängas. Detta kan emellertid ske med utlänningar. Om nu våra nordiska grannfolk bedömas lika pålitliga som vårt eget, synes det kanske ligga nära till hands att i detta hänseende likställa dem med svenskar. Den omständigheten att våra egna medborgare icke kunna hindras från att fritt röra sig inom skyddsområden synes emellertid icke böra föranleda att skyddsområdena öppnas för andra, vilka icke hava naturlig rätt till vistelse därstädes. Resonemanget skulle otvivelaktigt kunna föras vidare. — — —

För egen del måste jag därför avstyrka bifall till motionen, ehuru jag mycket väl förstår, att rent folkpsykologiskt ett bifall kunde vara av värde för att stärka den framväxande nordiska samhörighetskänslan.

Detta kan emellertid ske på det område varom här är fråga på ett annat sätt. I Kungl. Maj:ts kungörelse angående utlännings vistelse inom skyddsområdet (SFS 28 och 29/1939 § 10) stadgas rätt för kommandant att medgiva svensk medborgare, som bor inom skyddsområde, tillstånd att under ett kalenderår i taget få rätt att hos sig hysa utlänning under högst 72 timmar mot allenast anmälan till kommandant för varje särskilt fall, vilken anmälan enligt praxis kan ske per telefon. Det som nu synes böra ske är att Kungl. Maj:t eller ÖB i en eller annan form för kommandanterna rekommenderar denna utväg i avseende å medlemmar av våra nordiska grannfolk. Endast i misstänkta fall bör en sådan rätt till att hysa medborgare från våra nordiska grannländer vägras. Det är min bestämda övertygelse att härigenom skulle — med bibehållen kontrollmjlighet i misstänkta fall — vinnas att

belastningen på det allmänna fredslivet bleve väsentligen mindre, vilket uppenbarligen är motionens syfte.

Chefen för Göteborgs kustartilleriförsvar anför bl. a. följande.

Under förhandenvarande omständigheter är det ur militär säkerhetssynpunkt icke godtagbart, att utlänningar utan kontroll och utan möjligheter till ingripande skulle äga rätt att vistas i omedelbar närhet av de inom skyddsområdena belägna militära objekten. Kravet på klarhet och konsekvens gör det nödvändigt att föreskrifterna gälla alla utländska medborgare. För polismyndigheterna, vilka äro de som skola övervaka föreskrifternas efterlevnad, torde det innebära en avsevärd olägenhet om stora grupper utlänningar vore undantagna, och för civilbefolkningen, som genom chefen för försvarsstaben uppmanats medverka i övervakandet av skyddsområdena, torde särbestämmelser för vissa utlänningar väcka undran och efterhand minska den uppmärksamhet, som varit av stort värde vid utlänningskontrollen.

I anslutning till vad ovan anförts finner jag att någon ändring av gällande författning icke bör ifrågakomma enligt något av de i motionen antydda alternativen, således varken upphävande eller uppmjukning av gällande föreskrifter för medborgare i de nordiska grannländerna. Däremot finner jag det icke oförenligt med skyddsområdenas syfte att tillämpningsföreskrifter av icke författningsnatur ge den tillståndsgivande myndigheten större möjlighet att tillmötesgå gjorda framställningar om vistelsetillstånd från medborgare i de nordiska länderna, dock med bibehållen kontroll av den enskilde individen och med oförändrad rätt att avslå framställningar som röra områden, vilka äro av speciell betydelse ur militär synpunkt.

Länsstyrelsen i Stockholms län yttrar.

Motionerna synes väl rimma med de allmänna strävandena under senare tid att på olika sätt underlätta den internordiska samfärdseln och därigenom bidra till att stärka förbindelserna mellan Nordens folk.

Emellertid kan — på sätt de av länsstyrelsen hörda myndigheterna närmare utveckla — mot förslaget göras vägande invändningar. Enligt länsstyrelsens mening kan med hänsyn till rikets säkerhet ej gärna ifrågakomma att generellt undantaga medborgare från de nordiska grannländerna från tillämpning av hithörande bestämmelser. Man föranledes då att undersöka i vad mån motionernas syfte möjligen kan tänkas bliva tillgodosett genom andra och mindre långt gående åtgärder. Härvid erbjuder sig måhända närmast den av chefen för Stockholms kustartilleriförsvar förordade lösningen av den föreliggande frågan eller införande, när det gäller medlemmar av våra nordiska grannfolk, av en normalt mera liberal tillämpning av de i 10 § kungörelsen den 12 januari 1939 upptagna bestämmelserna rörande beviljande av tillstånd för svensk medborgare att i sitt hem mottaga utländsk gäst. En tillämpning i friare anda synes emellertid länsstyrelsen under angiven förutsättning även kunna förordas med avseende å föreskrifterna i kungörelsens 7 § om medgivande att inom skyddsområde färdas å andra än i allmänhet tillättna kommunikationsleder samt i fråga om bestämmelserna i 8 § i samma kungörelse rörande medgivande att uppehålla sig inom sådant område under förlängd tid eller annorstädes än å i allmänhet anvisad vistelseplats eller att övernatta annat än i bostadsbyggnad eller vissa trafikmedel.

Under återopande av det sålunda anförda får länsstyrelsen som sin uppfattning uttala, att de remitterade motionerna icke bör föranleda annan åtgärd, än att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att vederbörande

kommendanten på lämpligt sätt göres uppmärksamma på önskvärdheten av att bestämmelserna i 7, 8 och 10 §§ i kungörelsen den 12 januari 1939 i fråga om medlemmar i de nordiska grannländerna tillämpas på ett i möjligaste mån liberalt och smidigt sätt.

Landsfogden i Stockholms län anför.

I och för sig torde väl icke vara så mycket att erinra mot det i motionerna framförda förslaget. Den största olägenheten mot förslaget synes mig vara den, att befolkningens inom skyddsområdet vaksamhet gentemot alla utlänningar, som uppehålla sig inom området, troligen skulle slappna vid ett slopande av de nuvarande bestämmelserna, även om denna åtgärd inskränkte sig till medborgare i de nordiska länderna. Denna min farhåga grundar jag på skärgårdsbefolkningens möjligen icke ringa svårigheter att skilja på om en person talar danska eller t. ex. tyska, ävensom på det förhållandet, att den bofasta befolkningen vid ett ifrågasatt upphörande av förbudet lätt skulle kunna bibringas den uppfattningen, att upprätthållandet av utlänningsförbudet över huvud taget inom området numera tillmätes mindre vikt än tillförne.

Nu angivna synpunkter medföra, att jag endast anser mig kunna tillstyrka en uppjukning av bestämmelserna för berörda medborgare, därest en sådan befinnes vara praktiskt genomförbar.

Utskottet.

I gällande föreskrifter om särskilda villkor för utlännings vistelse inom skyddsområde för befästning eller motsvarande försvarsanläggning göres icke någon skillnad mellan medborgare i övriga nordiska länder och andra utlänningar. Enligt motionärernas mening är det uppenbart att medborgare i Danmark, Finland, Island och Norge böra få samma rätt som svenska medborgare att vistas inom skyddsområde och alltså undantagas från nyssnämnda föreskrifter.

Såsom framgår av flertalet yttranden över motionerna kunna vägande invändningar resas mot motionärernas förslag. Sålunda torde myndigheterna, särskilt efter den nyligen genomförda passfriheten för danska, finska och norska medborgare, veta föga eller intet om de medborgare från övriga nordiska länder som besöka vårt land, medan svenska medborgare däremot i regel äro bättre kända både av myndigheterna och allmänheten. Detta förhållande kan väl tänkas bli utnyttjat av främmande makter. Vidare torde den föreslagna anordningen komma att försvåra övervakningen och kontrollen av utlänningar i allmänhet inom skyddsområdena. Icke minst kunde den betydelsefulla medverkan av ortsbefolkningen vid övervakningen av utlänningar inom dessa områden komma att påverkas i ogynnsam riktning. Det synes alltså med hänsyn till rikets säkerhet icke lämpligt att nu undantaga medborgarna i övriga nordiska länder från de för utlänningar gällande bestämmelserna på förevarande område.

Emellertid är det uppenbart, att gällande föreskrifter kunna medföra vissa olägenheter och hindra den fria samfärdseln mellan de nordiska folken. Det är naturligen önskvärt att onödiga hinder icke resas mot en sådan

fri samfärdsel. Flera remissinstanser ha också uttalat sig för en mindre restriktiv tillämpning av bestämmelserna. Såsom framgår av överbefälhavarens yttrande har överbefälhavaren i sina direktiv till försvarsområdesbefälhavare m. fl. angående beviljande av tillstånd för utlänning att vistas inom skyddsområde hänfört medborgare från de nordiska grannländerna till en särskild grupp. Enligt utskottets mening bör varje möjlighet till liberal tillämpning av gällande föreskrifter beträffande medborgare i övriga nordiska länder tillvaratagas. Man torde kunna utgå från att de myndigheter som handha tillämpningen av föreskrifterna handla i enlighet härmed.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, I: 49 och II: 54, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 9 april 1953.

På första lagutskottets vägnar:

EMIL AHLKVIST.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Branting, Olofsson*, Lodenius*, Lundgren*, fru Sjöström-Bengtsson* och herr Herbert Hermansson;

från andra kammaren: herr Landgren, fröken Öberg, herrar Gustafsson i Borås, Skoglund i Umeå, fröken Liljedahl, herrar Östlund, Jacobsson i Sala och Andersson i Björkäng.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.